



Predlog za pokretanje postupka za izradu i usvajanje Nacionalnog akcionog plana za zelene javne nabavke u Republici Srbiji

Alternativa za bezbednije hemikalije (ALHem) iz Beograda, u ime neformalne mreže koju čine dole potpisane organizacije civilnog društva, zalaže se za pokretanje postupka za izradu i usvajanje dokumenta javne politike (nacionalnog akcionog plana ili ekvivalentnog dokumenta javne politike) kojim bi se omogućilo sistemsko i institucionalno definisanje prioriternih grupa proizvoda i usluga za za uključivanje kriterijuma za zelene javne nabavke u postupke javnih nabavki u Srbiji, a u skladu sa Zakonom o planskom sistemu Republike Srbije (Sl.glasnik RS, br. 30/2018).

Dole potpisane organizacije civilnog društva prepoznale su značaj sprovođenja zelenih javnih nabavki tj. prema definiciji „*nabavka dobara, usluga i radova sa smanjenim uticajem na životnu sredinu kroz njihov životni ciklus*“. Prepoznato je da se, kroz posvećen pristup nabavci, vođenjem računa o inicijalnim troškovima za nabavljena dobra, radove i usluge, kao i obraćanjem pažnje na uticaje koje oni imaju u različitim fazama životnog ciklusa, može doći do značajnih ušteda, smanjenih negativnih uticaja na životnu sredinu i pozitivnih uticaja na društvo. Uzimajući u obzir činjenicu da učešće javnih nabavki čini skoro 8% BDP-a, javni sektor može dati važan doprinos održivom razvoju ukoliko se javnom nabavkom odabere roba, usluge ili radovi sa smanjenim uticajem na životnu sredinu. Na primer, nabavka energetski efikasnih računara, rasvete, kancelarijskog nameštaja proizvedenog od drveta dobijenog iz održivih izvora, recikliranog papira, usluga čišćenja u kojima se koriste ekološki proizvodi za čišćenje i slično.

Republika Srbija se u okviru pristupanja pravnim tekovinama EU, obavezala da u okviru Poglavlja 5 koje se tiče javnih nabavki promoviše i zelene nabavke. U dokumentu kojim se detaljnije definiše pozicija Srbije u odnosu na zahteve i ciljeve u okviru poglavlja 5, navodi se da će Srbija raditi na daljoj promociji zelenih javnih nabavki u okviru održivih javnih nabavki.

Prepoznajući šansu za unapređenje strateškog i regulatornog okvira za sprovođenje ZJN u Republici Srbiji tj. usvajanje nove Strategije razvoja javnih nabavki za period 2019. - 2023. godine, i novog Zakona o javnim nabavkama, te izradu Nacionalnog programa za kružnu i zelenu ekonomiju, ovim putem zagovaramo za izradu i usvajanje Nacionalnog akcionog plana ili ekvivalentnog dokumenta javne politike za zelene javne nabavke kojim bi se omogućilo sistemsko i institucionalno

definisanje prioriternih grupa proizvoda i usluga za zelene javne nabavke, kao i uključivanje kriterijuma za zelene javne nabavke u postupke javnih nabavki u Srbiji.

Obrazloženje predloga

Opravdanost

Javne nabavke čine oko 14% bruto domaćeg proizvoda u okviru Evropske Unije i samim tim imaju ogroman značaj na čitavo društvo. U Republici Srbiji učešće javnih nabavki u bruto domaćem proizvodu u 2017. godini, prema Godišnjem izveštaju Uprave za javne nabavke iznosilo je 7,68%, dok je u 2018. godini zabeležen blagi porast (7,98%).

Zelene nabavke su, zbog svog izuzetno značajnog pozitivnog uticaja na životnu sredinu ali i na prateće uštede i dobrobit društva u celini, prepoznate širom sveta i to ne samo od javnih institucija i na političkom nivou već i od strane ostalih sektora. Javni sektor, doduše, predstavlja najznačajnijeg „kupca“ u društvu i iz tog razloga ima i veliki uticaj kroz čitav lanac isporuke.

Promovisanjem i korišćenjem zelenih javnih nabavki, javne institucije mogu da obezbede realne podsticaje za industrijski sektor, za razvoj zelenih tehnologija i proizvoda. Pored direktnih mera kojima se sprovode ciljevi politike zaštite životne sredine, država može i indirektno, preko ovog postupka, da doprinese realizaciji tih ciljeva, te se zbog toga sve veći značaj daje upravo „zelenim nabavkama“.

Na nivou Evropske Unije 7. Akcioni plan za životnu sredinu „Živeti dobro unutar granica naše planete“ (2013) kao strateški cilj do 2020. godine za celu EU postavlja sprovođenje najmanje 50% postupaka javnih nabavki uz primenu zelenih kriterijuma.

Zakonski i institucionalni okvir za donošenje Nacionalnog akcionog plana za zelene javne nabavke

Republika Srbija se u okviru pristupanja pravnim tekovinama EU, obavezala da u okviru Poglavlja 5 koje se tiče javnih nabavki promoviše i zelene nabavke. U dokumentu kojim se detaljnije definiše pozicija Srbije u odnosu na zahteve i ciljeve u okviru poglavlja 5, navodi se da će Srbija raditi na daljoj promociji zelenih javnih nabavki u okviru održivih javnih nabavki.

Trenutni strateški i zakonodavni procesi u Srbiji predviđa usvajanje nove Strategije razvoja javnih nabavki za period 2019. - 2023. godine, kao i usvajanje i objavljivanje novog Zakona o javnim nabavkama¹ do kraja 2019. godine. Novim zakonom uvode se određene novine u oblasti zelenih javnih nabavki (veći fokus na životnom ciklusu proizvoda i njegovom uključivanju u tehničke specifikacije za javne nabavke, pominjanje odgovarajućih standarda, EMAS sistema, eko označavanja, inovacija i sl.).

Ministarstvo zaštite životne sredine je započelo proces planiranja izrade nacionalnog Programa za cirkularnu ekonomiju, u okviru koga je sprovedena *ex ante* analiza efekata za cirkularnu ekonomiju gde su zelene javne nabavke jasno prepoznate kao jedan od efektivnih načina za

¹ Nacrt Zakona je izrađen, usvajanje novog Zakona očekuje se do kraja 2019.godine

prelazak na cirkularnu ekonomiju. Nosilac aktivnosti je nedavno osnovana Grupa za kružnu i zelenu ekonomiju Ministarstva zaštite životne sredine Republike Srbije, te ovaj dokument može predstavljati strateški dokument na osnovu kojeg bi se izradio Nacionalni akcioni plan za zelene javne nabavke ili ekvivalentni dokument.

Nacionalni Akcioni Plan za zelene javne nabavke

Prema EU zakonodavstvu, na svakoj državi članici EU jeste da odredi u kom će stepenu uključiti kriterijume za zelene javne nabavke u postupke javne nabavke. Iz tog razloga su države članice pozvane da izrade nacionalne akcione planove za zelene javne nabavke kako bi se stvorio okvir za integrisanje kriterijuma za zelene javne nabavke u postupke javne nabavke. Svrha Nacionalnog akcionog plana (NAP) za zelene javne nabavke jeste da se kroz sistem javne nabavke u svakoj državi pokrene nabavka proizvoda i usluga sa smanjenim štetnim uticajima na životnu sredinu (tzv. zelenih proizvoda i usluga), odnosno definisanje aktivnosti koje će dovesti do toga.

NAP-ovi bi trebalo da sadrže procenu postojećeg stanja i ambiciozne ciljeve za naredne tri godine, navodeći koje će se mere preduzeti da bi se oni ostvarili. NAP-ovi nisu pravno obavezujući, ali pružaju politički podsticaj procesu implementacije i podizanja svesti o zelenim javnim nabavkama. Oni omogućavaju državama članicama da izaberu opcije koje najbolje odgovaraju njihovom političkom okviru i nivou koji su dostigli.

Prema podacima koji su dostupni na internet stranicama za zelene javne nabavke u EU, može se videti da je većina zemalja država članica usvojila nacionalni NAP (ili ekvivalentni dokument) za zelene javne nabavke. Usvajanjem i primenom zelenih javnih nabavki država pokazuje odgovornost i posvećenost u pogledu principa održivog razvoja i doprinosi razvoju zelene ekonomije.

U dokumentu „Zelene javne nabavke u Republici Srbiji“² koji je izrađen u okviru Projekta „Zelene javne nabavke kroz sinergiju zainteresovanih strana“³ kao jedna od ključnih preporuka za unapređenje sistema zelenih javnih nabavki u Republici Srbiji predlaže se izrada prvog Nacionalnog akcionog plana (NAP) za zelene javne nabavke za Republiku Srbiju (ili nekog drugog ekvivalentnog dokumenta javne politike).

Kako bi se Republika Srbija što pre priključila državama EU i dala svoj doprinos u promovisanju politike održive potrošnje i proizvodnje, smatramo da je neophodno da Ministarstvo za zaštitu životne sredine, uz uključivanje pre svega Uprave za javne nabavke, kao i drugih zainteresovanih strana, pokrene proces izrade i usvajanja ovog dokumenta. Usvajanjem NAP za

² <http://alhem.rs/wp-content/uploads/2013/12/Izvestaj-ZIN-u-RS-novo.pdf>

³ Projekat „Zelene javne nabavke kroz sinergiju zainteresovanih strana“, sprovodi ALHem, a realizuje se u okviru Programa Balkanskog fonda za demokratiju, a finansijski je podržan od strane Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu <http://alhem.rs/zelene-javne-nabavke/>

zelene javne nabavke (ili nekog drugog ekvivalentnog dokumenta) bi se definisao jasan strateški cilj Republike Srbije - procenat sprovedenih postupaka javne nabavke uz primenu osnovnih kriterijuma za zelene javne nabavke i rok za dostizanje. Prvi zadatak bio bi definisanje prioriternih grupa proizvoda (roba i usluga) za uključivanje kriterijuma za zelene javne nabavke u postupke javnih nabavki u Srbiji , a zatim razrada mera/aktivnosti, identifikacija aktera, postavljanje rokova, kao i procena i obezbeđivanje izvora finansiranja .

Tokom izrade ovog dokumenta Ministarstvo zaštite životne sredine bi trebalo da sprovede konsultativni proces kako bi se bolje sagledale moguće opcije i smanjili rizici od pojave nepredviđenih negativnih posledica kroz uključivanje predstavnika Uprave za javne nabavke, Ministarstva rudarstva i energetike, Ministarstva privrede i dr. Iz Ministarstva zaštite životne sredine potrebno je svakako uključiti predstavnike iz sledećih oblasti: cirkularna ekonomija, standardi i čistija proizvodnja, Eko znak i EMAS, upravljanje hemikalijama i biocidnim proizvodima, upravljanje otpadom. S obzirom da je u Ministarstvu zaštite životne sredine formirana posebna intersektorska radna grupa za kružnu i zelenu ekonomiju, pretpostavka je da bi jedan deo članova ove Radne grupe bili zainteresovani da se, kao predstavnici zainteresovanih strana, uključe u izradu NAP za zelene javne nabavke. Radna grupa bi takođe trebalo da uključi predstavnike lokalne samouprave, Privrednu komoru Srbije, udruženja poslodavaca, organizacije civilnog društva, udruženja potrošača i drugih zainteresovanih strana.

Iako bi NAP za zelene javne nabavke prvenstveno bio namenjen obveznicima javne nabavke, očekujemo da bi on pokrenuo i privatni sektor u Srbiji da u svoje poslovanje uvedu praksu zelene nabavke i da na tržište Srbije ponude što veći broj zelenih proizvoda i usluga. Takođe, očekivanja su i da bi potražnja za zelenim proizvodima i uslugama podstakla u značajnijoj meri i ponudu zelenih proizvoda i usluga čime bi se otvorilo čitavo novo tržište na polju zelenih proizvoda i usluga, uz otvaranje novih radnih mesta, kao i približavanje Republike Srbije ostvarivanju ciljeva održivog razvoja na koje se obavezala kroz Agendu održivog razvoja 2030.

S poštovanjem,

Jasminka Randelović
Programska koordinatorica ALHem-a
jasminka.randjelovic@alhem.rs
064/11 37 850



This project is financially supported by the Royal Norwegian Embassy in Belgrade <https://www.norway.no/en/serbia/>
Realizaciju projekta finansijski je podržala Ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu <https://www.norway.no/en/serbia/>